

## Docentenhandleiding

- Leeftijd: 15-18 jaar, 18+
- Geschikt voor: bovenbouw voortgezet onderwijs, MBO
- Tijd: 60 minuten
- Vakgebied: Burgerschap, Nederlands, Engels, Maatschappijleer, Filosofie, Drama.
- Koppeling aan curriculum: Burgerschap > Bouwsteen: BU01.1 - Vrijheid en gelijkheid, Bouwsteen: BU05.1 – Diversiteit, Bouwsteen: BU11.1 - Denk- en Handewijzen. Engels/MVT > Bouwsteen: EMVT3.1 - Interculturele communicatieve competentie Mens & maatschappij > Bouwsteen: MM06.1 - Mensbeeld en identiteit Nederlands > Bouwsteen: NL3.1 - Meertaligheid en cultuurbewustzijn
- Kernbegrippen: Pesten, discriminatie, diversiteit, racisme, inclusiviteit

## Over Kleur gesproken

Hoe moedig ben je als het gaat om inclusiviteit? Dat is de centrale vraag in Over Kleur gesproken, een vijfdelige webserie van HUMAN in samenwerking met het initiatief **KLEUR** en het **Nederlands Film Festival**. In deze serie gaan makers van kleur en witte makers met elkaar in gesprek over vooroordelen, blinde vlekken en discriminatie binnen de Nederlandse televisie- en filmindustrie.

---

## Opbouw les

---

Deze les bestaat uit het bekijken van een fragment van drie minuten (00:00 - 03:14) uit de aflevering [Over Kleur gesproken 5: Trudy Buren & Joan Tjon a Hie](#). Voorafgaand aan de video kan de optionele opdracht [Ervaringsverhalen verzamelen](#) gemaakt worden. Na het bekijken van de video gaan leerlingen individueel aan de slag met [verdiepingsvragen](#). Vervolgens kan er een verwerkingsopdracht naar keuze uitgevoerd worden, zoals [situatiekaarten](#), [gesprek in duo's](#) of een [improvisatieopdracht](#).

**Belangrijk:** Om de verwerkingsopdracht [Gesprek in duo's](#) uit te voeren moet de opdracht [Ervaringsverhalen verzamelen](#) van tevoren gemaakt worden.

## Een grapje of discriminatie?

Het is toch gewoon een grapje dat make-up artiest Joan Tjon a Hie vijftien jaar lang 'loempia' werd genoemd? Lang vatte ze het zelf ook op als iets onschuldigs, in het leven geroepen door iemand die ze verder hartstikke waardeert. Waarom ziet ze dat nu anders?

---

## Over de makers

---

Initiatiefnemer van deze serie is **KLEUR**, een initiatief dat de inclusiviteit van makers van kleur in de Nederlandse audiovisuele sector wil versnellen. Over Kleur gesproken is geïnspireerd op de bekende YouTube-serie [Uncomfortable Conversations with a Black Man](#) van Emmanuel Acho, die zwarte en witte Amerikanen met elkaar in dialoog laat gaan over discriminatie en racisme.

## Optioneel: Ervaringsverhalen verzamelen (voor de video)

Vraag de leerlingen om een persoonlijke ervaring op te schrijven waarin een ‘grapje’ te ver ging. Dit kan bijvoorbeeld een grapje zijn die een leerling zelf heeft gemaakt, een grapje die iemand over de leerling heeft gemaakt of een ervaring waar een leerling bij was toen er een grapje werd gemaakt.

15 min

### Bespreken in groepjes

De leerlingen bespreken in groepjes van drie of vier kort hun ervaringen. De vragen die hierbij centraal staan zijn:

- 1) Waarom ging dit grapje te ver?
- 2) Heb je er wat van gezegd? Waarom wel/niet?

### In combinatie met het gesprek in duo's

Vraag de leerlingen om het papier met de situatie bij zich te houden of neem de papieren in en deel ze tijdens de verwerkingsopdracht “gesprek in duo's” weer uit. Een voordeel van het innemen van de papieren is dat de persoonlijke verhalen anoniem blijven en tijdens de opdracht willekeurig verdeeld worden over de duo's.

## Verdiepingsvragen (na de video)

- 1) Waar ligt volgens jou de grens tussen een grapje en pesten?
- 2) Waar ligt volgens jou de grens tussen een grapje en discriminatie?
- 3) In de video vertelt Joan dat ze jarenlang ‘loempia’ werd genoemd. Vind je dat hier sprake is van pesten? Waarom wel/niet?
- 4) Waarom denk je dat Joan het zo vervelend vindt om loempia genoemd te worden?
- 5) Wat zouden omstanders kunnen doen als een opmerking of grapje te ver gaat?
- 6) Wat zou je zelf kunnen doen als je merkt dat een grapje of opmerking die over jou wordt gemaakt te ver gaat?
- 7) Vind je het belangrijk dat dit onderwerp besproken wordt? Waarom wel/niet?

10-15 min

Indien de optionele opdracht “ervaringsverhalen verzamelen” niet is uitgevoerd, kan ook deze verdiepvraag gesteld worden:

- 8) Heb jij wel eens een situatie meegemaakt waarin een ‘grapje’ te ver ging en daardoor overkwam als pesten/discriminatie?

**Discriminatie:** Discriminatie is mensen anders behandelen, achterstellen of uitsluiten op basis van (persoonlijke) kenmerken. Deze kenmerken worden discriminatiegronden genoemd.

(Bron: College voor de Rechten van de Mens)

**Pesten:** Pesten is gewelddadig en meestal herhaald gedrag van één of meer personen, met de bedoeling om de andere(n) te kwetsen. De schade kan psychologisch, seksueel, lichamenlijk of sociaal zijn. Wie wordt gepest, kan zich meestal niet verdedigen. Er is sprake van een ongelijke (of als ongelijk ervaren) machtsverhouding tussen diegene die pest en de gepeste. (Bron: Klasse)

**Juridische grens discriminatie:** In artikel 1 van de Nederlandse Grondwet staat dat iedereen die zich in Nederland bevindt in gelijke gevallen gelijk moet worden behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, mag niet. Daarnaast zijn er specifieke wetten die onze gelijkheid beschermen. Kijk voor meer informatie over de wetgeving rondom discriminatie op de website van [College voor de Rechten van de Mens](#).

**Haatzaaien en haatspraak:** Haatzaaien of haatspraak is taalgebruik dat een persoon of groep aanvalt op grond van godsdienst of seksuele oriëntatie, of een uiting is van xenofobie of rassendiscriminatie. In Nederland is haatspraak verboden.

## Keuzeopdrachten na de video

### → Optie 1: Situatiekaarten

De leerlingen gaan aan de slag met situatiekaarten. Op de kaarten staat een situatie beschreven die te maken heeft met de thema's pesten, grapjes, plagen en discriminatie. De leerlingen sorteren de dilemma's in drie categorieën: grapje, pesten of discriminatie. Er kan gekozen worden om deze situaties klassikaal of in groepjes te bespreken. **Download [hier](#) de situatiekaarten.**

20 min

#### Klassikaal:

De docent leest de stellingen aan de klas voor. Laat de leerlingen vervolgens stemmen in welke categorie ze vinden dat het dilemma/de situatie thuishoort. Vinden ze dat hier sprake is van een grapje, pesten of discriminatie? Vraag vervolgens aan enkele leerlingen waarom ze vinden dat het in deze categorie thuishoort. Vragen die je als docent aan leerlingen kan stellen zijn:

- 1) Waarom vind je dat het in deze categorie thuishoort?
- 2) Waarom zou het ook in [andere categorie] thuis kunnen horen?
- 3) Wat zou je in deze situatie als omstander kunnen doen?
- 4) Wat zou je kunnen doen als jij het slachtoffer bent in deze situatie?

Bespreek het thema in de klas. Doe dit aan de hand van gerichte vragen en laat de discussie die ontstaat gaan. Wees geen leider, maar een begeleider. Het is belangrijk om duidelijk te maken dat het niet uitmaakt wat je zegt. Er zijn geen foute antwoorden en verkeerde vragen. De leerlingen moeten zich op hun gemak voelen binnen de discussie.

#### In groepjes:

Verdeel de leerlingen in groepen van vier of vijf. Geef elke groep het werkblad met de kletskaarten erop. Geef elke groep een wit A3 papier waar ze op kunnen schrijven. De leerlingen schrijven op hun blad de categorieën grapje, pesten en discriminatie. Vervolgens discussiëren ze met elkaar welke situatie in welke categorie thuishoort. Ze plakken de kaart dan onder de naam van de categorie op het blad en schrijven onder de kaart waarom ze vinden dat de kaart bij die categorie behoort. De bevindingen van de groepjes kunnen kort klassikaal besproken worden. Vraag bijvoorbeeld ieder groepje één kaart te kiezen en de keuze uit te leggen aan de klas. *Diversion* heeft speciaal voor Dialoog tijdens Burgerschap onderwerpen een [gesprekshandleiding](#) gemaakt. Deze handleiding kan je gebruiken als leidraad voor het voeren van een prettig klassengesprek.

## → Optie 2: Gesprek in duo's

Verdeel de klas in duo's. De duo's gaan in gesprek over hun persoonlijke ervaring met pesten, discriminatie en/of grapjes. Gebruik hiervoor de papieren waarop de leerlingen hun persoonlijke ervaringen hebben beschreven. Als het goed is hebben ze deze gemaakt tijdens de opdracht [Ervaringsverhalen verzamelen](#). **Noot:** als ze deze opdracht nog niet hebben gedaan, doe deze dan voor het uitvoeren van deze opdracht alsnog.

Er kan gekozen worden om met persoonlijke ervaringen van de leerlingen aan de slag te gaan. Het kan echter ook anoniem gedaan worden. Voor het bespreken van persoonlijke verhalen kunnen de leerlingen de papieren met hun eigen ervaring bij zich houden en deze vervolgens met hun duopartner bespreken. Om de opdracht meer anoniem uit te voeren neem je de papieren met ervaringen in en verdeel je deze willekeurig over de duo's. De leerlingen gaan dan in gesprek over de ervaring van iemand anders in plaats van de ervaring van henzelf. **Let op:** als je de opdracht anoniem wil laten uitvoeren, zorg er dan voor dat de leerlingen niet hun naam op het papier zetten.

Er kan gekozen worden om hun bevindingen na afloop klassikaal te bespreken. Vragen die je als leraar aan de klas kan stellen zijn:

- 1) Kan je één van de situaties die jullie hebben besproken kort omschrijven?
- 2) In welke categorie viel deze situatie volgens jullie? Waarom?
- 3) Wat zou je kunnen doen als je getuige zou zijn van deze situatie?
- 4) Wat zou je kunnen doen als deze situatie jou overkomt?

**Belangrijk:** Om deze opdracht goed uit te kunnen voeren is het belangrijk dat er een veilige sfeer heerst in het klaslokaal. Diversion heeft speciaal voor Dialoog tijdens Burgerschap onderwerpen een [gesprekshandleiding](#) gemaakt. Deze handleiding kan je gebruiken als leidraad voor het voeren van een prettig klassengesprek.

### Vragen die leerlingen aan elkaar kunnen stellen (persoonlijke benadering):

- 1) Wat was de situatie precies?
- 2) Wat voelde je in deze situatie?
- 3) Vond je dat de persoon in deze situatie gepest werd? Waarom?
- 4) Hoe heb je op deze situatie gereageerd?
- 5) Hoe had je op deze situatie willen reageren?
- 6) Wat zou je willen dat anderen zouden doen als ze getuige zijn van zo'n situatie?
- 7) Vind je dat er in deze situatie sprake is van discriminatie? Waarom?

### Vragen die leerlingen aan elkaar kunnen stellen (anonieme benadering):

- 1) Wat is de situatie precies?
- 2) Wie is het 'slachtoffer' in deze situatie?
- 3) Wat zou diegene gevoeld hebben?
- 4) Is er sprake van een 'pester' in deze situatie? Zo ja, wie is de 'pester' in deze situatie? Zo niet, waarom vind je dat er geen pester is in deze situatie?
- 5) Hoe zou je op deze situatie kunnen reageren als het jou zou overkomen?
- 6) Hoe zou je reageren als je deze situatie zou waarnemen?
- 7) Vind je dat er in deze situatie sprake is van discriminatie? Waarom?
- 8) Wat zou je tegen de personen die betrokken zijn in deze situatie willen zeggen?

→ **Optie 3: Improvisatie oefening (voor dramaklassen/docenten)**

30 min

Vraag twee leerlingen om de situatie van de video te improviseren. Een leerling neemt de rol in van Joan. De andere leerling speelt de rol van de bevriende collega die haar jarenlang loempia noemde. Kies twee leerlingen die de rol van omstanders innemen. Zij mogen ingrijpen in de situatie, dialoog aan het gesprek toevoegen of helemaal niets doen. Ze mogen zelf kiezen hoe ze hun rol willen invullen.

Bespreek na de improvisatie met de klas hoe de improvisatie is gegaan. Vinden ze bijvoorbeeld dat er terecht is ingegrepen door omstanders? Deden ze het goed of hadden ze het beter moeten doen? Zien de leerlingen deze situatie als grappend of als discriminatie?

**Improverseer het volgende scenario:**

Joan (leerling 1) is aan het werk in haar studio. Ze doet het haar van een acteur/actrice (leerling 3). Naast Joan is er nog een andere make-up artist (leerling 2) aan het werk. Zij is bezig met de make-up van een andere acteur/actrice (leerling 4). Joans bevriende collega (leerling 2) start het gesprek met Joan met de volgende zin: “Hey Loempia, hoe gaat het ermee?”. Vanaf dat moment mogen de leerlingen vrij improviseren.

---

## Extra verdieping

---

Bekijk de andere afleveringen van [Over Kleur Gesproken](#). Waarin onder andere gesproken wordt over de rol van de programma- en/of theatermaker, inclusie in de cultuursector, diversiteit in (film/theater) rollen en meer.

Bekijk de aflevering [Waarom pesten pesters?](#) van 3FM HUMAN programma Know Shit. In deze aflevering gaan de presentatoren opzoek naar de drijfveren van pesters.

Bekijk de educatiedossiers [Pesten](#) en [Diversiteit en inclusie](#) voor meer lesmateriaal over aan dit thema gerelateerde onderwerpen.

Beluister de podcastserie [Niet zo Zwart-wit](#) over de zoektocht naar nuance in het gesprek over inclusie en diversiteit.

NRC onderzocht hoe divers de Nederlandse reclames zijn. Conclusie: het aantal witte mensen daalt. Maar of het nou diverser wordt... Eigenlijk ben je als acteur echt een hit als je een afro hebt, en een lichte tint, [bleek uit het onderzoek](#).

Bekijk de [informatiepagina over pesten](#) van het Nederlands Jeugdinstituut. Hier vind je uitgebreide informatie over onderwerpen als praten over pesten, een sociaal veilig klimaat creëren en wat je als docent kan doen tegen pesten.

Bekijk de website van [Stichting School en Veiligheid](#). Hier vind je veel relevante informatie over pesten, discriminatie, agressief gedrag en andere gerelateerde onderwerpen.

Bekijk de [informatiepagina over discriminatie](#) van het College voor de Rechten van de Mens. Hier staat onder andere informatie over de definitie en uiting van discriminatie in Nederland. Deze pagina dient ook als een discriminatie meldpunt.

---

### Tot slot

---

HUMAN is altijd benieuwd naar de manier waarop bovenstaande opdrachten in de klas zijn behandeld. Heb je tips en/of aanvullingen voor ons of voor andere docenten? Dan kan je een mail sturen naar [educatie@human.nl](mailto:educatie@human.nl). Bedankt!



Dit materiaal is ontwikkeld door HUMAN in het kader van de Week Tegen Pesten 2022 van Stichting School & Veiligheid  
<https://www.weektegenpesten.com>

